

skih prostorov in stanovanja za vse učitelstvo se je določila v poslopu tudi velika soba za stanovanje oddaljenih otrok in pa kuhinja za iste. Tu so stanovali tisti otroci, ki niso mogli iti domov vsak dan, pa so ostali od ponedeljkevega jutra do sobote popoldne pri šoli. Vsak tak učenec prinese nekaj živeža s seboj: ta prinese fižola, z onim oče pripelje voz krompirja, tretji prižene ovco, eni prinesejo slanino, drugi moke itd. Famuluska (šolska služkinja) jim je pa kuhala. V soboto zvečer pa so se razkropili zopet vsak proti svojemu domu.

Iz tega razvidimo, da razmere v Srbiji nikakor niso slične našim in da sta oba načina, s katerima bi se mogla doseči enotna šolska vzgoja, škodljiva. Prvi, ki bi se ravnal po razmerah v kraju z najorganiziranejšim in najnaprednejšim šolstvom, bi bil za šolstvo na najnižji stopnji v državi predvzoren in raditega za istega neizpeljiv. Drugi pa, ki bi hotel pomagati slabšemu delu, bi moral pritrjati boljše, oziroma odvzeti mu je že do sedaj obstoječe napredne naprave in uredbe.

Tega poslednjega načina se je poslužil „prosvetni odbor“ in s tem prikrajšal Slovenijo! Ako se ta načrt sprejme za naše šole, tedaj doživimo reakcijo, katere pa ne smemo dopustiti. Edini izhod potem, takem je, da žrtvujemo misel po enotnosti šole ter zahtevamo za vsako pokrajinsko vladu za njo prikladno izpremembo in uredbo šolskega načrta.

Flere je sicer že omenil napake tega načrta, vendar se mi zdi potrebno, da poudarim še nekaj. Flere bi se nazadnje sprijaznil tudi s krajinskimi šolskimi sveti, recte krajevnimi šolskimi odbori. Čeprav načrt odbije šolstvu strupeno konico — pedagoške pravice —, vendar pa jim ostane še vedno „skrb za šolo“, kajti „za vse je odgovorna in nosi stroške — z okrožnimi, pokrajinskimi in državnimi subvencijami — šolska občina“. To se pravi: ako slučajno nima šola vodnjaka, prosí gospoda župana in ostale odbornike (člane) prav ponižno, da ti milostno preskrbijo vodo. Vodnjaka vseeno ne dobiš! Predno ti popraviš šolsko peč, mine zima; predno zakrpaš streho, moraš dežnik razprostrti čez posteljo. — Proč tudi s takimi odbori! Nič ne rabimo krajnega šolskega odbora. Tudi to, kar mu novi načrt pušča, naj se poveri okrožnemu šolskemu odboru, ki pa oskrbuje vse šolske take potrebščine po šolskem vodji, s pomočjo letnega pavšala, oziroma proračuna. Skrb za stanovanje in drva za učitelstvo pa naj prevzame politična občina. Čim manj imamo posla z ljudmi, ki nečejo razumeti ali pa nimajo smisla za šolo, boljše bo za nas in boljše bo uspela šola.

Nekaj povsem potrebnega pa nam navaja člen 64. tega načrta, namreč, da mora za ves učni material učenec pridobiti šol — knjige, zvezke, svinčnike, peresa — skrbeti okrožni šolski odbor in sicer brezplačno. Uvede pa se po celi državi, analogno Srbiji, okrožni šolski davki. Na ta način bodo tudi naše šole vendar enkrat preskrbljene z učenčevim materialom. Vsi dobro vemo, koliko težav smo imeli, predno smo dosegli, da so bili vsi učenci preskrbljeni s knjigami. No, med vojno in pa tudi po njej se to sploh ni dalo doseči. In zvezki; kolikor učenec, toliko vrst zvezkov je bilo v šoli. Trgovci se niso menili za predpisane vrste, najslabše so nakupili, da so jih drago prodajali. Učiteljeva pritožba je bila bob ob steno. K slabemu vspehu so mnogo prispevale tudi te žalostne razmere. Sedaj bo tudi temu konec! Po spisku otrok prejme šola ves potreben material za celo leto od okrožnega šolskega odbora, ki bo vodil o tem račune, izdatki pa se bodo pokrivali iz šolskega prireza (davka). Ta

davek naj bi morali plačevati vsi, ki imajo in ki nimajo šoloobveznih otrok. Tudi samci naj bodo obdavčeni, ker oni s svojim samskim stanom škodujejo državi.

Razen nekaj malenkosti ne bi ta načrt, ki ga je sestavil „prosvetni odbor“, prinesel veliko napredka v Sloveniji. Njegova slaba stran, kakor že rečeno, bi do bro odtehtala. Za Slovenijo torej tak načrt ne more biti sprejemljiv. Mi nečemo vedeti, kaj imajo drugi, ampak zahtevamo to, kar naši šoli koristi. Naša anketa je predložila v Beogradu dovršen, moderen in izviren program, zato mi kompromisov ne sprejemamo. Dolžnost naših organizacij, pa tudi naše deželne vlade je, da postavijo ves svoj vpliv in svojo moč, da dobimo za Slovenijo šolski zakon, kakršnega je predlagala naša anketa, in ki bo odgovarjal duhu časa. Idimo vsikdar naprej in nikoli nazaj, bodi naše geslo!

KRAŠEVEC:

Proč s provincijalizmom — ne delajte krivice!

V zadnji številki čitam v notici »K razpisu služb na meščanskih šolah« tudi stavek, ki mi sili pero med prste. Ta stavek je: »Ako vprašate za to ali ono mesto v Ljubljani i. dr., sliši: tu sem pride N. v Ljubljani, iz Trsta, in Gorice. Poznamo bol in trpljenje tovarišev beguncev in ga upoštevamo...« To je za nas žaljivka — to je zaušnica, ki je ne moremo prenesti molče. Človek se nehoti zamisliti v celotno dobo, v dobo, ko je bilo več vrst državljanov, ko so »nadljudje« zrl pomilovalno na ubogo rajo.

Tovariš! Veruj, da marsikateri begunc zre po osvobodni Jugoslaviji bridko razočaran okrog sebe in preklinja minuto, ki ga je pognala z doma. Poln ideala, hrepenec po materi je prišel ponuditi ji svoje moči. Toda marsikje je bil sprejet hladno, mrzlo, mesto bratovskega objema je našel mrzla srca. Kot potrebno zlo ga ne more neprijetna slika, pritepenca-begunca. Kako radi bi odšli v sončno Gorisko, kako bi se razveselili, ko bi mogli na kameniti kras ali žal, zaman so vzdihli. Tuje se šopiri na njegovem domu in razdira, kar je prej vekom let zgradil s trudom.

Ne bom razvijal dalje te slike, ne bom vzbujal grenkih spominov, toda eno smelo trdim, da so tovariši iz zasedenega ozemlja izpolnili v polni meri svojo dolžnost, saj so odšli, kamor jih je pognala domovina. Na braniku stoje v Korotanu! Z ene narodne fronte so odšli na drugo. Izgubili so mnogi že drugič svoje imetje, ker so bežali pred nemškimi tolpmi. Zdaj pa ta neokusnost.

Z imeni in podatki na dan! Kje so tisti srečni privilegiranci begunci, Primorci, ki so v rezervi pripravljeni zasesti najlepša mesta? Ver z imeni, z dejstvi, da ne bo samo sumničnega, ker nismo prijatelji protekcionizma in zahrbtnega petolizništva!

Spominjam se časov, ko so prihajali v šole na Primorskem tovariši iz bivše Kranjske in Stajerske. Za pričo jih pozivam: ali so se čutili med nami ob Adriji kot potrebno zlo ali kot tovariši kljubo kakemu nesporazumenju o priliki prihoda med nas. Danes so padle deželne meje — Slovenija je vse — pa ločujete še vedno med domačini in tujci! Vsak, ki je študiral za meščanske šole, je imel silnega truda in tudi gmotnih žrtev. Toda mi posebno iz bližine bivše, jugozapadne fronte, ki smo občutili takorekoč iz neposredne bližine vse vojne grozote, imamo še marsikaj povedati, o čemur se vam tovariši iz zelene Stajerske niti ne sanja. Kaj pa laška okupacija in naša borba

z okupacijsko oblastjo? Več smo prestali v teh devetih mesecih okupacije kakor prej v štirih vojnih letih.

Vzdržali bi se, a ni nam bilo mogoče, Oni pa, ki so še tam spodaj, so naravnost mučeniki prepričanja, to so junaki!

Tovariš, le pomirjen bodi glede meščanskih šol. Iz zasedenega ozemlja bo za stalno namesčanje tako malo prosičev, da se ti ni treba bati konkurence. Ravnotako pa tudi za provizorična mesta ne preveč.

Ako bi pa prišlo do tega, da jo Italijan »popiha«, tedaj tovariš — ne bo nas več tu!

Domotožje, ki nas vleče k jugu, nas spravi vnovič v prejšnje domove, k sinji Adriji.

Saj tu se mnogi izmed nas počuti osamljenega, demokratizem je le fraza, kosček papirja!

Strankarska zagrizenost in zaslepljenost dokazujeta dovolj, da ni vojna izmodrila mnogih.

Le tam preko demarkacijske črte — le tam je življenje za nas ljubitelje, svobode, tam med ljudstvom, ki celotno umeje težki položaj, ki je demokratsko in ne pozna kost. Pozna pa pravo narodno politiko in zna ceniti pravo narodno borbo.

Ako ostanemo tu, pa hočemo in zahtevamo, da smo enakopravni in enako vredni, ne — le na papirju, ampak tudi v življenju.

Provincijalizem naj izgine in bodimo edino Slovenci-Jugoslavlani, ne pa več Kranjci, Stajerci in Primorci poleg tega pa še strankarji in piveški stranki, ki se tepejo za nadvlado in nas rabijo tako rade le za pripravo ob volitvah.

IRMA SCHELIGOVA:

Nova doba za narodno vzgojo.

Razvoj šolstva — merilo kulture; kakovost narodnega šolstva — bodočnost naroda!

Zivimo v prehodni dobi, v dobi vrve nja in čiščenja, v dobi razvoja. Česa si želimo bolj, kot trdih tal pod svojimi nogami, kot trdih sten krog svojega doma! Tla in stene domovja pa smo mi, je narod sam. Tla, ki se ne udirajo pod orjaško nogo; stene, ki odbijajo sovražne krogije, pa tvori le oni narod, ki se zave, da „vsak bodi trd in neizprosni mož jeklen, kadar brani in je čast in pravdo narodu in jeziku svojemu“. Močan narod, prežet iskrene domovinske ljubezni in globoke vere v svojo moč, to so tla, to so stene domovine. Vzgojiti tak narod je naše delo, zato narodna šola na delo k narodni vzgoji.

Poglejmo v Srbijo! Tu ni bilo toliko šol, kakor jih je bilo na avstrijskem teritoriju ali v šolah se je vzgajalo narodno in to je bila činjenica, vsled katere se ni posrečilo sovragom ubiti srbske duše; ubili so telo, a srbska duša je živeła naprej do svojega svobodnega razmaha.

Na avstrijskih tleh je bilo več šol, a šol potujočevalnic in zatiralnic narodne vzgoje, zato je hirala duša onega naroda, ki je pošiljal svojega deco v te potujočevalnice, kjer se je odtujil otrok materini besedi, kjer je zamrla narodna misel.

Razvoj narodnega šolstva, narodna vzgoja, to je prva in najvažnejša naloga, ki čaka na svojo rešitev. Mislimi nam je tu na dvojce: Prvič, da pripeljemo vse zašle hčerke in sinove majki Jugoslaviji nazaj; drugič, da poglobimo v dušah naše mladine vero v narodno moč, da zanetimo v njih oni veliki ogenj svete domovinske ljubezni in jim utrdimo vero v narodno bodočnost, ki je tvorijo sami.

K povrnitvi izgubljenih otrok v materino naročje nam je treba narodnih učite-

ljev — psihologov in časa. Ne z glavo skozi zid, ne s terorizmom, a z dobro besedo, z vztrajnim delom, z veliko ljubeznijo do naroda in do mladine nam bo mogoče dovesti izgubljeno deco pod domači krov.

Naš otrok pa pridi do spoznanja, da je narodova last, da tirja od njega narod lepo, veliko, delazmožno dušo. Ne samo narodni znak in narodno trobojnico na prsi — v srce narodno čustvovanje, v dušo narodno misel! Ta narodna misel mora prežeti življenje naše mladine, mora postati alfa in omega njenega žitja, mora postati kri in meso. Da se pa narodna misel utelesi, treba nam je inteligentov, treba nam je umstveno izobraženih ljudi, ki pa ne pozabijo na srce. Zato umetnosti v naše šole, ki blaži srce, ki plemeniti značaj! Atenci so živeli umetnosti, Spartanci meču — in Atenci žive še danes!

Kako so delali Nemci: Pred nekaj leti je prišel v moj razred učenec iz St. Vida na Koroškem. Znal je krasno risati. Pravil mi je, da so rabili le hrast in modriž za ornamentalno risanje. Sestavljal je izvrstne spise. Pregledala sem spisovnico — zgodovinska in zemljepisna snov v nemško-nacionalnem duhu. Cital je izborno. Prosil me je za domače ctivo. Dala sem mu nemške mladinske knjige. Vsako knjigo mi je vrnil čez dva dni; da jo je pa prej temeljito prečital, o tem sem se vsakokrat temeljito prepričala. Pravil mi je, da so dobivali v St. Vidu knjige iz „Südmärkine knjižnice“ iz Celovca zastoj, a tako lepo opremljene, da jih je že radi prikupljive zunanosti vsak otrok rad čital. Na vprašanje, kaj je čital v teh knjigah, mi je odgovoril: „Von unseren deutschen Helden und von unseren braven, treuen deutschen Mädchen“. Ko se je nekoč z domačimi slovenskimi otroci spri, jim je rekel: „Was wißt ihr, was das heißt ein Deutscher sein; mir hat es mein Lehrer gesagt, ich weiß es; ich bin stolz darauf!“

Tako se je vzgojevalo v St. Vidu na Koroškem! Pri prevzetju nemškega šolstva sem imela priliko opazovati, da ni znalo učitelstvo povsod z isto spretnostjo vzgojevati v nemško-nacionalnem duhu. Čudila sem se, da se je na šoli, ki je imela namen ponemčevati, jezik zelo malo gojil, da otroci niso poznali svoje zgodovine, da je manjkala knjižnica za višje razrede — površno delo nemškega učitelstva.

Nam bo treba drugače začeti. Gojitev jezika, spoznanje, lepote jezika, ki se govori od Tagliamonta do Carigrada, od Mure do Soluna; gojitev narodnega čustvovanja, oživotvorjenje narodne misli.

Volja, glava, srce naše mladine bodi tvoja, narod, potem je tudi bodočnost tvoja!

DRAGOTIN HUMEK:

Izpit za meščanske šole iz tretje skupine.

(Dalje.)

Za uvod v moderno smer nam služi knjiga: Prang, »Lehrgang für die künstlerische Erziehung« — Dresden, Müller-Fröbelhaus. Kdor ne pozna tega dela, ta ne ve, kako se je porodila in odkod je prišla k nam moderna umetniška vzgoja. To in pa: I. Liberty Tadd, »Neue Wege zur künstlerischen Erziehung der Jugend« — Leipzig, Voigtländer, sta za onega, ki se hoče posvetiti tretji skupini, katekizem in evangelij.

Najnavdušenejši reformator v Nemčiji je bil svoje dni Fritz Kuhlmann, ki je med drugim izdal delo: »Neue Wege des Zeichenunterrichtes« — Stuttgart, Wilh. Effenberger. Za samopouk in proučevanje metode priporočam tudi delo, ki je izšlo prilično ob istem času: Lukas-Ullmann

gično nadarjenost, ki je prvi pogoj uspešnega pouka v godbi.

To je povdarjala sicer tudi stara ministrska naredba iz l. 1871 (§1. a 3.) toda v praksi se ni ravnalo po njej, zato je potrebno to posebej poudariti. Zaradi tega in še iz nekaterih drugih vzrokov, ne govori pisatelj v nadaljni razpravi o državnih skušnji učiteljev godbe, temveč o učni usposobljenosti za učitelja godbe. Vse premembe so začasne in veljajo za dobo treh let, neč tem časom pa se določi končnoveljavni izpraševalni red. Končna ureditev izpitov zavisi seveda tudi od presodbe pouka petja in godbe na šolah vseh kategorij; če se vpelje obligaten pouk petja in godbe na srednjih, meščanskih in občnih šolah, potem vstane zahteva po strokovnih učiteljih, ki jih bo treba zopet usposabljaati za eno ali drugo kategorijo. Dekler ni ta preosnova zakonodajnim potom urejena, toliko časa tudi ni mogoče postaviti končnoveljavne oblike izpitov za godbo. Naučno ministrstvo je izdalo z dnem 11. marca 1919. pod št. 10.662/957. naredbo, veljavno za Češko-slovensko republiko, za državno izpraše-

valno komite v Pragi (češko) in nemško) in v Brnu (češko).

Formalni del ustanovi še enkrat smoter izpitov.

Smoter izpitov za godbo je, da pokaže kandidat predvsem svojo učiteljsko usposobljenost, kar dokazuje 1. z gotovo stopnjo občega in strokovno teoretičnega znanja.

2. z gotovo višino lastnega praktične in tehnične naobrazbe iz kateregakoli predmeta

3. z določeno pedagoškično sigurnostjo in zrelostjo, ki je največjega pomena za aprobacijo.

K temu smotru hite vse nove smerice in potrebna dopolnila k dosedanjim skušnjam, ki naj zagotovo državi zadostno število godbenih pedagogov prve vrste, z občin in strokovnim znanjem, ki bodo znali poglobiti češko godbo in jo postaviti na ono mesto, do katerega ima pravico, z ozirom na muzikalno individualnost vsega naroda.

Naučno ministrstvo je imenovalo tri izpraševalne komisije, dve v Pragi, (češko in nemško) in eno v Brnu; kandidat

si lahko izbere eno ali drugo s pomočjo sodnega tolmača pa lahko dela izpit v kateremkoli jeziku.

Za vsak predmet sta imenovana dva izpraševalca, ki se preizkušata v istem terminu, drug je priča drugemu. Če je bil kandidat učenec izpraševalca izkuša drugi. Pri izkušnji iz petja izprašuje moškega moški, žensko ženski izpraševalec. Vsak predmet ima svojega izpraševalca. Komisija izvoli predsednika, namestnika in tajnika, ki jih potrdi naučno ministrstvo. Predsednik, namestnik in tajnik so ravnateljstvo komisije, ki vodi izpite, razglašata termin izpitov, pri njej se priključajo kandidati, izdaja izpričevala, določa reprobativno dobo, itd.

Skušnjo je prebiti iz teoretičnih in praktičnih predmetov. Prvo so: pedagogika, harmonija in zgodovina godbe. Ti predmeti so obvezni za vsakega kandidata. Praktični predmeti so: solo-petje, zborovo petje, klavir, gosli a orglje, kakor tudi po potrebi harfa, violoncello, kontrabas, flauta, obva, klarinet, fagot, lesni rog, trompeta in pozavna. Za skušnjo iz teh predmetov pokliče ministrstvo za vsak

posamezen slučaj, na predlog komisije, posebnega izpraševalca. Kandidat dela lahko hrati izpit iz kolikor predmetov hoče.

Izpitni učne usposobljenosti za godbo se vrše dvakrat na leto, v jeseni in spomladi. Čas priglasitve je razviden iz uradnega razglasa. Kandidat mora v roku predložiti prošnjo na ono izpraševalno komisijo, kjer hoče delati izpit. Prošnja imej priloge, iz katerih je razvidno:

1. dovršeno 18 leto (krstni list)
2. državljanska neoporečnost (npr. vero izpričevalo.)
3. dovršeni 3 razredi meščanske ali kake srednje šole.
4. strokovno znanje (izpričevalo Glasbene šole)
5. identiteta (fotografija z lastnoročnim podpisom, overovljena od občine ali sodišča)

Prošnja se kolekuje z eno krono, priloge s 30 v. Formulacije za prošnjo prodaja tajništvo izpraševalne komisije, kamor se prošnje tudi naslavlja.

(Dalje prih.)